

פוליפוניה ב־12 קולות

אתי אברג'ל   דגנית ברסט   דבורה מורג
טליה טוקטלי   טסי כהן פפר   יהודית לוין
מאיה כהן לוי   מרים גמבורד   נועה בן־נון מלמד
נעמי בריקמן   פנינה רייכמן   פסי גירש

פוליפוניה ב-12 קולות

הגלריה החדשה סדנאות האמנים טדי של המחלקה לאמנות פלסטית

העמותה לחקר אמנות נשים ומגדר

יולי – אוקטובר 2021

תערוכה, הגלריה החדשה סדנאות האמנים טדי:

מנהלת ואוצרת ראשית: תמר גיטפאן-גרינברג

אוצרת התערוכה: דליה דנון

אמניות: אתי אברג'ל, דגנית ברסט, דבורה מורג, טליה טוקטלי, טסי כהן פפר, יהודית לוי, מאיה כהן לוי,

מרים גמבורד, נועה בן-נון מלמד, נעמי בריקמן, פנינה רייכמן, פסי גירש

מפיקה: נעמי שניידר

הצבה: גילי נתן

קטלוג:

עריכה לשונית: מירי ישראל

עיצוב: עופר גץ

צילומים: אלעד שריג

המידות נתונות בסנטימטרים, רוחב x גובה

כל הצילומים באדיבות, האמניות, אבי אמסלם, רן ארדה, אלכסנדרה דנציג, מקסים דינשטיין, יאיר חובב

מרים גמבורד

קישניב, שמה של עיר הולדתי, נעשה מילה נרדפת לפוגרום (שהתרחש באפריל 1903), אך תושביה לא ידעו על כך. אחד מידידי, פסל ישראלי, קרא לי פעם בחיך "קוזאקית" – תולדת הפוגרום – אך טעה; הקוזאקים לא אנסו את סבתי. היא ניצלה בהיותה בחודש השלישי להריונה. אבי, משה גמבורד, קלסיקון של אומנות בסרביית־מולדבית ואמן רישום דגול, נולד באוקטובר באותה שנה. לאחרונה סבתי, שנרצחה יחד עם סבי על ידי הנאצים, מתבוננת בי מן המראה לעיתים קרובות. אני מכירה אותה מהרישום "דיוקן אִם האומן", מהרישומים הטובים ביותר של אבי.

לא נדרשתי להחליט אם להיות אמנית. מאיר אהרונוסון כתב בקטלוג לתערוכה **אמת בדויה**, שהצגתי במוזיאון לאומנות ישראלית: "מרים גמבורד היא אמנית שגדלה בבית של אמנות, אביה ואמה היו אמנים, והיא, כמעט ללא ברירה, הלכה בדרכם". לעיתים אין ברירה הוא מצב נפלא.

המודעות העצמית המוקדמת ביותר שלי: אני יהודייה ואני בת – איזה מפח נפש! פרויד סבר שילדות יודעות שהפין איננו ואינו צפוי להופיע, ושזה מצער אותן מאוד. היה לי סיכוי להחליף מין כאשר למדתי באקדמיה לאומנות בלנינגרד (סנקט־פטרבורג היום). המשאלה רדפה אותי. עמדתי כנגד פסל חָמַר, דיוקן עצמי בעירום בגודל טבעי, בתנועות יד מדויקות תיקנתי את כל חסרונות גופי וסיימתי בהצלחה. פתאום שמעתי קול, אולי קול פנימי: "תשלימי את המלאכה, תפסלי פין ואשכים ותצמידי אותם למפשעה! חופן החמר שאת מחזיקה יספיק לך". דווקא עכשיו, כאשר גוף החמר שלי

אידיאלי? "ההזדמנות לא תחזור", אמר הקול. אבל לא, רק פעם אחד לבשתי את השמלה הצרפתית החדשה. בגוף החדש והמתוקן זכתה בתי שנולדה עשר שנים לאחר מכן תחת שמי הים התיכון. מעולם לא שמעתי ממנה טענה שנולדה במין הלא־נכון.

באקדמיה למדתי אומנות מונומנטלית, וזו דורשת התמסרות טוטאלית. היינו שלוש בנות בין שמונה עשר בנים. "תתכוננו לחיים עם אולקוס", אהב להגיד הרקטור פרופ' לוקין. אך היינו רומנטיקנים והתכוננו לחיים נפלאים מלאים ביצירה... עם אולקוס.

אולי לא חייתי את החיים הנפלאים עם האולקוס שהתחנכתי לקראתם, אבל שנים רבות לימדתי את הדברים שאני יודעת ואוהבת. בשנים הראשונות שלי בישראל נאמר לי לעיתים קרובות: "ככה כבר לא רושמים ולא מפסלים בארץ". ברוב חוצפתי הרביתי לענות: "עדיין לא רושמים ככה". הקדשתי יותר משלושים שנה כדי לממש את פליטת הפה הלא זהירה הזו. התערוכה "מונוכרום: האדם הרושם" (2021), שבה הצגתי יחד עם מבחר אמנים מתלמידי לשעבר, היא ההוכחה לכך שכבר כן רושמים ככה.

הוראת אמנות במשך שנים רבות היא מעשה של רמייה עצמית – המורה מסביר "איך עושים אמנות" אין־ספור פעמים עד שהוא עצמו משתכנע שהוא אכן יודע איך. ואני איני יוצאת דופן. לימדתי רישום ופיסול כמקצוע, כתפיסת העולם, כמשמעת פנימית, כעולם ומלואו, וכאידיאולוגיה ושרשרת תרבותית ארוכת טווח. הסברתי לתלמידי פעם אחר פעם שאיני מלמדת רק "כל מיני טכניקות".

והנה במשוב סוף השנה, אחת התלמידות כתבה עליי: "היא היחידה במדרשה שמלמדת טכניקות. תעלו לה את המשכורת!"

השאלה השכיחה ביותר בקרב התלמידים המתקדמים הייתה: "אבל את, איך את שופטת את היצירה? מאיפה את יודעת שזה טוב? את מלמדת לפרק כדי לחבר, אבל מזהירה מפני הדרך המקובלת לרדת לסוף דעתם של המאסטרים, כלומר בעזרת ניתוח מקצועי, פירוק לגורמים ולרכיבים. את טוענת שמבחינתך הדבר דומה לניסיון להסביר את נס האהבה בעזרת תפקוד הבלוטות ההורמונוליות בלבד. איך אפשר להבין אותך?" "אני... מיצירה אמיתית... משתכרת", אמרתי. אך הם לא הרפו ממני: "אפשר להרגיש שתוי גם מיין זול!" "לא, מיין זול אקיא", השבתי. רק פעם אחת נאלמתי. תלמידי השנה הרביעית בבצלאל ביקרו בביאנלה לרישום בירושלים וָשְבו מאוכזבים ובפיהם שאלה חריפה: "למה צריך ללמוד לרשום טוב כל כך כדי לרשום גרוע כל כך?"

רפי לביא הביא אותי למדרשה, ומשם הוזמנתי ללמד גם בבצלאל. אינני תלמידה שלו – מודה באשמה. לטוב ולרע. תמיד דיברנו בגובה העיניים. אך רפי לביא מילא תפקיד חשוב בחיי המקצועיים; הוא כתב ביקורת מעמיקה על התערוכה הפסבדו ארכיאולוגית שלי "לוט ובנותיו". נשארה לי ממנו מזכרת: לכבוד ראש השנה שלחתי לו רישום קטן שלי של זוג מזדווג, והוא ענה לי בגלויה עם ציור משלו וכתב: "המשגל שלך מאסטר פיס".

מהמשפט המעודד זה צמח הרעיון לעבודת המחקר שלי, ובסופו של דבר לספר האומן **יצר הרע טוב מאד: אהבה**

ותועבה בתלמוד ובמדרשים. בספר שמונים רישומים ושש מסות. המחשתי בו חזותית קטעים מספרות חז"ל שעפרון צייר לא נגע בהם מעולם.

מהפרויקטים שתכננתי בארץ ובחו"ל ולא יצאו לפועל אערוך פעם תערוכה. יש לי כבר שם בשבילה: "לא בר־ביצוע". בינתיים החלטתי לנצל את המצב בימי הקורונה ולהעמיד פסלים בחלל הווירטואלי. כך נולד סרט האנימציה "כרובים בגודל טבעי", אשר כפי שנכתב בפתיחה שלו: "הפסלת מרים גמבורד מקימה את פסלי ה'כרובים המעוררין זה בזה' במקום הפסלים הידועים בעולם. היא עושה זאת ללא מכרזים, ועדות ואישורים. את יצירתה מרים חותמת בקריצה".

הרישום הקווי קל כנוצה, חד ומדויק כסכין המנתח ודורש היקף העבודה לא מועט והתמדה מרבית. הנה התמזל מזלי והגיע אליי אספן על סוס לבן לרכוש ממני רישום. הוא שאל בחיך ערמומי: "נו תגידי, דוגרי, לא השקעת הרבה זמן ביצירה הזו, נכון?" ואני ענית לו: "נכון, ארבעים דקות וארבעים שנה".

מרים גמבורד, HomoVulgaris (פרט), רישום, 160*100, 2018